

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1962-1963.

12 JULI 1963.

WETSVOORSTEL

tot wijziging van Boek I, Titel III, van het Wetboek van Koophandel, betreffende de koopmansboeken.

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1)

UITGEBRACHT DOOR DE HEER HERMANS.

DAMES EN HEREN,

De artikelen 16, 17, 18 en 19 van de wet van 18 december 1872 bepalen welke de verplichtingen zijn die op de kooplieden rusten in zake het houden van de koopmansboeken.

Het is tot op heden steeds deze wet die ongewijzigd bepaald heeft welke soort boeken men verplicht is te houden namelijk het dagboek, het kopieboek en het inventarisboek en daarnaast dat het de handelaar vrijstaat nog een reeks niet verplichte boeken te houden zoals: het grootboek, het kasboek, het boek der aankopen- en inkopen, het effectenboek, het magazijnboek, het salarissenboek, enz.

(1) Samenstelling van de Commissie:

Voorzitter: de heer Pierson.

A. — Leden: de heren Charpentier, Cooreman, De Gryse, Mevr. De Riemaecker-Legot, de heren Herbiet, Hermans, Lefère, Moyersoën, Robyns, Saint-Remy, Smedts. — Mevr. Copée-Gerbinet, de heren Gruselin, Hossey, Mevr. Lambert, de heren Merlot, Nazé, Pierson, Mevr. Prince, de heer Sebrechts, Mevr. Vanderveken-Van de Plas. — de heren Jeunehomme, Vanderpoorten.

B. — Plaatsvervangers: de heren Fimmers, Kiebooms, Lebas, Meyers, Parisis, Servais. — de heren Dejardin, Feyaerts, Mevr. Fontaine-Borguet, Groesser-Schroyens, N.... — de heer Janssens.

Zie:

66 (B. Z. 1961):

- N° 1: Wetsvoorstel.
- N° 2: Amendementen.

Chambre des Représentants

SESSION 1962-1963.

12 JUILLET 1963.

PROPOSITION DE LOI

portant modification au Livre Ier, Titre III, du Code de Commerce relatif aux livres de commerce.

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)

PAR M. HERMANS.

MESDAMES, MESSIEURS,

Les articles 16, 17, 18 et 19 de la loi du 18 décembre 1872 fixent les obligations des commerçants en ce qui concerne la tenue des livres de commerce.

Cette loi, qui n'a jamais été modifiée, détermine quels sont les livres dont la tenue est obligatoire, à savoir le livre-journal, le livre de copies de lettres, le livre des inventaires; en outre, elle laisse au commerçant la liberté de tenir toute une série de livres « non-obligatoires » tels que: le grand-livre, le livre de caisse, le livre d'achats, le livre d'entrée et de sortie de titres, le livre de magasin, le livre des salaires, etc.

(1) Composition de la Commission:

Président: M. Pierson.

A. — Membres: MM. Charpentier, Cooreman, De Gryse, Mme De Riemaecker-Legot, MM. Herbiet, Hermans, Lefère, Moyersoën, Robyns, Saint-Remy, Smedts. — Mme Copée-Gerbinet, MM. Gruselin, Hossey, Mme Lambert, MM. Merlot, Nazé, Pierson, Mme Prince, MM. Sebrechts, Mme Vanderveken-Van de Plas. — MM. Jeunehomme, Vanderpoorten.

B. — Suppléants: MM. Fimmers, Kiebooms, Lebas, Meyers, Parisis, Servais. — MM. Dejardin, Feyaerts, Mmes Fontaine-Borguet, Groesser-Schroyens, N.... — M. Janssens.

Voir:

66 (S. E. 1961):

- N° 1: Proposition de loi.
- N° 2: Amendements.

Zoals onze collega, de heer R. Drèze, in de toelichting van zijn wetsvoorstel aanhaalt zijn verschillende van deze verplichtingen voorbijgestreefd door de ontwikkeling der handelspraktijken zodat deze artikelen aan de huidige noodwendigheden dienen aangepast te worden.

Voor het dagboek bepaalt de wet dat de verrichtingen dag na dag in dit boek moeten opgetekend worden doch zulks wordt niet nageleefd.

Het gaat ook niet meer op, zoals artikel 16 het doet, voor te schrijven dat de « niet-onmisbare » of « hulpboeken » niet dezelfde bewijskracht hebben als het dagboek. Zonder deze hulpboeken zal men immers niet meer klaar zien in het dagboek zelf.

Het voorstel strekt er toe de handelaars wettelijk toe te laten verschillende dagboeken te houden waarin bv. de verschillende aankoop- en verkoopverrichtingen, de betalingen, enz., zouden worden ingeschreven.

Wat het kopieboek betreft, dit is thans praktisch niet meer in gebruik daar de brieven niet meer met de pen worden geschreven doch getypt met de schrijfmachine en de gewoonte ingang gevonden heeft de doorslagen van deze brieven in een map te bewaren.

Daarom heeft het tweede lid van artikel 16 geen zin meer en kan het opgeheven worden.

Het inventarisboek wordt meer en meer vervangen door verschillende inventarisboeken. Deze praktijk vindt haar bekrachtiging in de nieuwe tekst van artikel 17 van dit voorstel.

De Minister van Justitie had insgelijks een tekst tot wijziging van de artikelen 16, 17 en 18 voor advies ingediend bij de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, die in plenaire vergadering van 7 maart 1963 zijn advies heeft uitgebracht.

De Minister heeft zijn voorontwerp onder vorm van amendementen op de artikelen 1 en 3 van het wetsvoorstel ingediend (Parl. Stuk Kamer, B. Z. 1961, n° 2).

Op de tekst van artikel 16 zoals hij voorgesteld werd door de Minister van Justitie heeft de Minister van de Middenstand nog een paar amendementen voorgesteld en wel dat na het tweede lid volgend lid zou worden gevoegd :

« De verrichtingen van de handel mogen evenwel in de vorm van totalen worden opgetekend, behalve de verrichtingen die tussen handelaars met betrekking tot handelsdaden gesloten worden. »

De reden van dit amendement ligt in de bezorgdheid, geen al te omslachtige boekhouding op te leggen aan sommige detailhandelaars. Men kan bezwaarlijk bv. de slager verplichten elk stuk vlees dat hij verkoopt te comptabiliseren. Hij mag dus totalen inschrijven. Deze totalen zijn echter niet toegelaten voor de verrichtingen tussen handelaars bv. tussen de slager en zijn leverancier, wegens het bepaalde in artikel 20 van het wetboek van koophandel.

Volgens dit artikel strekken de koopmansboeken tot bewijs van de handelsverrichtingen tussen koopliden. Mocht men hier de inschrijving van totalen toelaten, dan zouden deze bewijsmiddelen wegvallen.

Daar deze bepaling ter versoepeling van het algemeen beginsel zowel betrekking heeft op de dagboeken als op de grootboeken en de afzonderlijke rekeningen, lijkt het aangewezen dit amendement in te voegen, niet na het tweede lid, doch wel na het vierde lid van artikel 16.

In het vierde lid van artikel 16 moeten de woorden « bijzondere boeken » vervangen worden door het woord « hulpboeken ».

De Minister van de Middenstand heeft ook een versoepeling willen aanbrengen aan de verplichting van het houden der dubbele boekhouding in de toekomst.

Comme le dit notre collègue, M. Drèze, dans les développements de sa proposition de loi, plusieurs de ces obligations sont devenues périmées par suite de l'évolution des pratiques commerciales, de sorte qu'il convient d'adapter ces articles aux nécessités actuelles.

Pour le livre-journal, la loi stipule que les opérations doivent y être inscrites jour par jour, mais cette pratique n'est pas observée.

Il ne se justifie plus de prévoir, comme le fait l'article 16, que les livres « non indispensables » ou « auxiliaires » n'ont pas la même valeur de preuve que le livre-journal. Sans ces livres auxiliaires, il sera d'ailleurs impossible de se retrouver dans le livre-journal lui-même.

La proposition tend à permettre aux commerçants de tenir légalement plusieurs livres-journaux où seraient inscrites par exemple les diverses opérations d'achat et de vente, les paiements, etc.

Quant au copie de lettres, il n'est pratiquement plus en usage à l'heure actuelle, les lettres n'étant plus écrites à la plume mais tapées à la machine à écrire et l'habitude s'étant établie d'en conserver les doubles dans une farde.

C'est pour cette raison que le deuxième alinéa de l'article 16 n'a plus de sens et peut être supprimé.

Le livre des inventaires est de plus en plus remplacé par plusieurs livres des inventaires. Cette pratique est légalisée par le nouveau texte de l'article 17 de la présente proposition.

Le Ministre de la Justice avait également transmis pour avis au Conseil Central de l'Economie un texte modifiant les articles 16, 17 et 18. Le Conseil a émis son avis en sa séance plénière du 7 mars 1963.

Le Ministre a déposé son avant-projet sous forme d'amendements aux articles 1 et 3 de la proposition de loi (Doc. Parl. Chambre, S. E., 1961, n° 2).

Le Ministre des Classes Moyennes a proposé encore des amendements au texte de l'article 16 tel que proposé par le Ministre de la Justice. Il a notamment proposé d'ajouter, après le deuxième alinéa, l'alinéa suivant :

« Les opérations de commerce peuvent toutefois être mentionnées sous forme de résultats globaux, sauf pour les opérations conclues entre commerçants pour faits de commerce. »

Cet amendement s'inspire du souci de ne pas imposer à certains détaillants une comptabilité compliquée. Par exemple, on peut difficilement obliger le boucher de comptabiliser chaque morceau de viande qu'il débite. Il peut donc inscrire les totaux. Ces totaux ne sont cependant pas admis pour les opérations entre commerçants, par exemple entre le boucher et son fournisseur, à cause de la disposition de l'article 20 du Code de commerce.

Selon cet article, les livres de commerce peuvent être admis pour faire preuve entre commerçants de faits de commerce. Si on admettait ici l'inscription de totaux, ces preuves feraient défaut.

Comme cette disposition en vue de l'assouplissement du principe général se rapporte aux livres-journaux qu'aux grands livres et aux comptes distincts, il semble être indiqué d'insérer cet amendement, non pas après le deuxième alinéa, mais après le quatrième alinéa de l'article 16.

Au quatrième alinéa de l'article 16, les mots « livres spéciaux » sont à remplacer par les mots « livres auxiliaires ».

Le Ministre des Classes Moyennes a également voulu apporter un assouplissement à l'obligation de la tenue de la comptabilité double dans l'avenir.

Hij heeft voorgesteld volgend lid in te voegen na het vierde lid van het amendement van de Regering :

« De handelaar, natuurlijke persoon, is evenwel slechts tot het houden van een grootboek en van afzonderlijke rekeningen volgens de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden verplicht indien hij ten minste vijf bij dienstverhuuringscontract verbonden personen in zijn dienst heeft. »

Een artikel 1bis invoegen, luidend als volgt :

« De Koning kan bij een in Ministerraad overlegd besluit de verplichting om een grootboek en afzonderlijke rekeningen volgens de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden uitbreiden tot de handelaars, natuurlijke personen, die een geringer aantal personen dan in artikel 16, 5° lid, vastgelegd is, in hun dienst hebben.

Hij mag ook bij een Ministerraad overlegd besluit de bepaling van artikel 16, 5° lid, opheffen. »

De Minister van Justitie heeft zijn instemming met deze amendementen betuigd met uitzondering evenwel van de verplichting bedoelde besluiten aan de Ministerraad te moeten voorleggen. Deze procedure vindt hij ondoelmatig en ontzenuwt de verantwoordelijkheid van de betrokken Ministers. Hij stelt voor dat de besluiten zouden worden getekend door de Ministers die de Justitie, de Economische Zaken en de Middenstand in hun bevoegdheid hebben.

De Commissie heeft met deze zienswijze ingestemd, en artikel 1 en artikel 1bis eenparig aangenomen.

Artikel 2 van het wetsvoorstel werd zonder opmerkingen door Uwe Commissie aanvaard.

Artikel 3 van het wetsvoorstel werd geamendeerd door de Minister van Justitie. Buiten enkele verbeteringen wat vorm en nauwkeurigheid betreft, ontlast de voorgestelde tekst de rechters van de rechtbanken van koophandel van het viseren van de handelsboeken. Dit dient gedaan te worden door een van de griffiers en zoals volgens de huidige regeling, door de burgemeester of een schepen, die voortaan kunnen worden vervangen door een daartoe afgevaardigde ambtenaar van het gemeentebestuur.

Een lid vroeg waarom door de Regering de mogelijkheid weggelaten werd om de boeken door de Kamers van Koophandel te laten viseren.

De Minister heeft geantwoord dat de Kamers van Koophandel private organismen zijn en dat het daarom niet wenselijk is hun dit monopolie te verlenen.

De Minister stelt verder voor in artikel 3 een § 2 toe te voegen, luidend als volgt :

« § 2. — Artikel 279, 2, ingevoegd in het koninklijk besluit n° 64 van 30 november 1939, houdende het Wetboek der registratie, hypotheek- en griffierechten, gewijzigd door artikel 29 van de wet van 12 juli 1960, wordt aangevuld als volgt :

« 5° processen-verbaal van nummering en waarmerk ».

Dit amendement wordt ingelast op verzoek van de Minister van Financiën. In de huidige wetgeving geschiedt het viseren van de handelsboeken door een van de rechters van de rechtbank van koophandel zonder dat zulks aan het registratierecht of het zegelrecht onderworpen is en zonder dat er hiervoor een bepaling van vrijstelling moet getroffen worden.

Daar echter in de toekomst de griffier de boeken kan viseren en daar de akten van de griffiers op een algemene

Il a proposé l'insertion, après le quatrième alinéa de l'amendement du Gouvernement, de l'alinéa suivant :

« La personne physique commerçante n'est toutefois obligée de tenir le grand livre ainsi que les comptes distincts suivant les règles usuelles de la comptabilité en partie double que si elle occupe à son service au moins cinq personnes liées par un contrat de louage de services ».

Insérer un article 1bis, libellé comme suit :

« Le Roi peut, par arrêté délibéré en Conseil des Ministres, étendre l'obligation de tenir le grand livre ainsi que les comptes distincts suivant les règles usuelles de la comptabilité en partie double aux personnes physiques commerçantes comptant à leur service un nombre moins élevé de personnes que celui fixé à l'article 16, alinéa 5.

Il peut également, par arrêté délibéré en Conseil des Ministres, abroger la disposition prévue à l'article 16, alinéa 5. »

Le Ministre de la Justice a approuvé ces amendements, à l'exception de l'obligation de soumettre ces arrêtés au Conseil des Ministres. Il trouve cette procédure inefficace parce qu'elle déforce la responsabilité des ministres intéressés. Il propose que les arrêtés soient contresignés par les Ministres de la Justice, des Affaires économiques et des Classes moyennes.

Votre Commission a marqué son accord sur cette manière de voir et a adopté à l'unanimité les articles 1 et 1bis.

L'article 2 de la proposition de loi a été adopté sans observations par votre Commission.

L'article 3 de la proposition de loi a été amendé par le Ministre de la Justice. Le texte proposé, qui apporte quelques modifications de forme et une plus grande précision, décharge les juges des tribunaux de commerce du soin de viser les livres de commerce. Ceux-ci doivent être visés par un des greffiers et, tout comme dans le système actuel, par le bourgmestre ou un échevin, qui, à l'avenir, pourront être remplacés par un fonctionnaire de l'administration communale délégué à cet effet.

Un membre a demandé pourquoi le Gouvernement a renoncé à la faculté de faire viser les livres par les Chambres de Commerce.

Le Ministre a répondu que les Chambres de Commerce sont des organismes privés et que, dès lors, il n'est pas souhaitable de leur octroyer ce monopole.

Le Ministre propose d'ajouter à l'article 3 un § 2, libellé comme suit :

« § 2. — L'article 279, 2, inséré dans l'arrêté royal n° 64, du 30 novembre 1939 contenant le Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe, modifié par l'article 29 de la loi du 12 juillet 1960, est complété comme suit :

« 5° les procès-verbaux de cote et paraphe ».

Cet amendement est inséré à la demande du Ministre des Finances. Aux termes de la législation actuelle, les livres de commerce sont visés par un des juges du tribunal de commerce sans être soumis au droit d'enregistrement ou au droit de timbre, ni sans requérir à cet effet une disposition de dispense.

Mais, comme le greffier pourra dorénavant viser les livres et que les actes des greffiers sont généralement sou-

wijze onderworpen worden aan een griffierecht van 200 frank (Wetboek der registratie, hypotheek- en griffierechten, art. 270, 1, ingelast door de wet van 12 juli 1960, art. 27) moet er dus hiervoor in een uitdrukkelijke vrijstelling voorzien worden.

Artikel 3 aldus geamendeerd en artikel 4 werden eenparig aangenomen.

Het gehele ontwerp, zoals het hierna voorkomt, werd eenparig aangenomen.

De Verslaggever,

F. HERMANS.

De Voorzitter,

M.-A. PIERSON.

mis à un droit de greffe de 200 francs (Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe, article 270, 1, inséré par la loi du 12 juillet 1960, art. 27), il faut donc prévoir une dispense expresse dans ce cas.

L'article 3, ainsi amendé, et l'article 4 sont adoptés à l'unanimité.

La proposition de loi dans son ensemble, ainsi que reproduite ci-après, est adoptée à l'unanimité.

Le Rapporteur,

F. HERMANS.

Le Président,

M.-A. PIERSON.

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE.

Eerste artikel.

Artikel 16 van Boek I, Titel III, van het Wetboek van Koophandel (wet van 18 december 1872) wordt vervangen als volgt :

« Art. 16. — Elke koopman is ertoe gehouden een geschreven boekhouding te hebben.

Hij moet een of meer dagboeken houden waarin dag na dag alle verrichtingen van zijn handel, zijn schulden en actieve en passieve verplichtingen alsmede, ten minste maand na maand, zijn opnemingen worden opgetekend.

Hij moet bovendien een grootboek houden waarin alle verrichtingen van zijn handel methodisch worden opgetekend en een reeks van afzonderlijke rekeningen, volgens de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden.

Wordt zijn comptabiliteit gehouden in hulpboeken of op losse bladen, dan is hij ertoe gehouden die boekingen, ten minste van maand tot maand, in een of meer centralisatiedagboeken en in het grootboek samen te brengen.

De handelaar, natuurlijke persoon, is evenwel slechts tot het houden van een grootboek en van afzonderlijke rekeningen volgens de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden verplicht, indien hij ten minste vijf bij dienstverhuuringscontract verbonden personen in zijn dienst heeft.

De verrichtingen van de handel mogen evenwel in de vorm van totalen worden opgetekend, behalve de verrichtingen die tussen handelaars met betrekking tot handelsdaden gesloten worden.

Elke koopman moet alle bewijsstukken van zijn boekingen bewaren en ze rangschikken in de orde waarin hij ze ontvangt of ze opmaakt.

De bewijsstukken moeten voorzien zijn van verwijzingsnummers waardoor alle inschrijvingsverrichtingen waarvan zij het voorwerp zijn geweest gemakkelijk kunnen worden nagegaan. »

Art. 2.

De Koning mag bij een door de Ministers die de Justitie, de Economische Zaken en de Middenstand in hun bevoegdheid hebben medeondertekend besluit de verplichting om een grootboek en afzonderlijke rekeningen volgens de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden te houden uitbreiden tot de handelaars, natuurlijke personen, die een geringer aantal personen dan in artikel 16, 5^e lid, vastgesteld is in hun dienst hebben.

Hij mag ook bij een door de Ministers die de Justitie, de Economische Zaken en de Middenstand in hun bevoegdheid hebben medeondertekend besluit de bepaling van artikel 16, 5^e lid, opheffen.

Art. 3.

Artikel 17 van dezelfde wet wordt vervangen als volgt :

Art. 17. — De koopman is gehouden ieder jaar een onderhandse inventaris op te maken van zijn roerende en onroerende goederen, zijn verbintenissen, zijn schulden en actieve en passieve verplichtingen.

Wordt de inventaris in een of meer boeken of op kaarten gehouden, dan moet hij die samenvatten in een bijzonder register en de bewijsstukken als bijlage ervan bewaren. »

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION.

Article premier.

L'article 16 du Livre Ier, Titre III, du Code de Commerce (loi du 18 décembre 1872) est remplacé par le texte suivant :

« Art. 16. — Tout commerçant est tenu d'avoir une comptabilité écrite.

Il doit tenir un ou plusieurs livres journaux mentionnant jour par jour toutes les opérations de son commerce, ses dettes et obligations actives et passives et, mois par mois au moins, ses prélèvements.

Il doit tenir, en outre, un grand livre dans lequel toutes les opérations de son commerce sont méthodiquement réparties en une série de comptes distincts, suivant les règles usuelles de la comptabilité en partie double.

Si sa comptabilité est tenue dans des livres auxiliaires ou sur des feuilles mobiles, il est tenu de centraliser ces écritures pour le moins de mois en mois dans un ou plusieurs livres journaux centralisateurs et dans le grand livre.

La personne physique commerçante n'est toutefois obligée de tenir le grand livre ainsi que les comptes distincts suivant les règles usuelles de la comptabilité en partie double que si elle occupe à son service au moins cinq personnes liées par un contrat de louage de services.

Les opérations du commerce peuvent toutefois être mentionnées sous forme de résultats globaux, sauf pour les opérations conclues entre commerçants pour faits de commerce.

Tout commerçant doit conserver tous les documents justificatifs de ses écritures comptables et les classer dans l'ordre où il les reçoit ou bien les établit.

Les documents justificatifs doivent porter des indices de références permettant une vérification aisée de toutes les opérations de transcription dont ils ont été l'objet. »

Art. 2.

Le Roi peut par arrêté contresigné par les Ministres ayant la Justice, les Affaires économiques et les Classes moyennes dans leurs attributions, étendre l'obligation de tenir le grand livre ainsi que les comptes distincts suivant les règles usuelles de la comptabilité en partie double aux personnes physiques commerçantes occupant à leur service un nombre moins élevé de personnes que celui fixé à l'article 16, alinéa 5.

Il peut également, par arrêté contresigné par les Ministres ayant la Justice, les Affaires économiques et les Classes moyennes dans leurs attributions, abroger la disposition prévue à l'article 16, alinéa 5.

Art. 3.

L'article 17 de la même loi est remplacé par le texte suivant :

« Art. 17. — Le commerçant est tenu de faire tous les ans, sous seing privé, un inventaire de ses effets mobiliers et immobiliers, de ses engagements, dettes et obligations actives et passives.

Si l'inventaire est tenu dans un ou plusieurs livres ou sur fiches, il devra le résumer dans un registre spécial et la justification en sera conservée en annexe. »

Art. 4.

Artikel 18 van dezelfde wet wordt vervangen als volgt :

« Art. 18. — § 1. — De dagboeken en centralisatieboeken, het grootboek, de inventaris en het register der inventarissen worden genummerd, geparafeerd en gevisceerd, in de gewone vormen en zonder kosten, hetzij door een griffier van de rechtbank van koophandel, hetzij door de burgemeester of een schepen of een daartoe afgevaardigde ambtenaar van het gemeentebestuur.

De paraaf kan worden vervangen door het zegel van de rechtbank of van het gemeentebestuur.

De boeken van de kooplieden mogen niet worden gevisceerd wanneer deze laatsten niet zijn ingeschreven in het handelsregister.

§ 2. — Artikel 279², ingevoegd bij koninklijk besluit n° 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten door artikel 29 van de wet van 12 juli 1960, wordt aangevuld als volgt :

5° de processen-verbaal van nummering en waarmerk. »

Art. 5.

In artikel 577 van het Wetboek van Koophandel, wordt 1° vervangen door volgende bepaling :

« 1° zo hij zijn boeken of stukken, bedoeld in artikelen 16 en 17, heeft doen verdwijnen of zo hij de inhoud ervan bedrieglijk heeft weggenomen, uitgewist of veranderd. »

Art. 4.

L'article 18 de la même loi est remplacé par le texte suivant :

« Art. 18. — § 1er. — Les livres journaux et les livres journaux centralisateurs, le grand livre, l'inventaire et le registre des inventaires sont cotés, paraphés et visés dans la forme ordinaire et sans frais, soit par un greffier du tribunal de commerce, soit par le bourgmestre ou un échevin, ou un fonctionnaire de l'administration communale délégué à cet effet.

Le paraphe pourra être remplacé par le sceau du tribunal ou de l'administration communale.

Il ne peut être procédé au visa des livres des commerçants lorsque ceux-ci ne sont pas immatriculés au registre du commerce.

§ 2. — L'article 279², inséré dans l'arrêté royal n° 64 du 30 novembre 1939 contenant le Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe par l'article 29 de la loi du 12 juillet 1960, est complété comme suit :

5° les procès-verbaux de cote et paraphe. »

Art. 5.

Dans l'article 577 du Code de Commerce, le 1° est remplacé par la disposition suivante :

« 1° s'il a soustrait ses livres ou documents visés par les articles 16 et 17, ou s'il en a frauduleusement enlevé, effacé ou altéré le contenu. »